

KULTSÁR ISTVÁN (1760–1828), AZ UTAZÓ

A szöveget ellenőrizte: Hidvégi Violetta történész, levéltáros

Kultsár István Légrády Imréhez¹

Kedves Úr!

Csak ezen hónap elejére érkeztünk meg Pestre. Hosszú utunkat két hónapig elvégeztük. A stájer hegyeken átmenvén szomorú érzéssel tapasztaltuk, hogy ritka tartomány a természet szépségeire: de az emberek nemére nézve szerencsétlen; mert soha ostobább és csúnyább népet nem láttam. A salzburgi földön szebb és elmésebb embereket találtunk. Halléban a sóbányában megfordultunk, hol a földből áztatja ki a víz a sót. Egy-egy olyan üregbe kétszáz akó is befér, efféle hat üreg vagyon, melyekben négy vagy hat hét alatt felolvadván a só, a vízzel együtt a főzőházakba eresztik. Salzburg szép város, melynek piacain olasz módra ugrókutak vannak, a hercegi palota, Mirabella nyári lak, az amfiteátrum formán épült kőből álló nyári lovaglóiskola, Moll báró úrnak természeti gyűjteménye ritka dolgok. Münchenben az új változások nagy figyelmet érdemelnek. A tudományok és mesterségek kellemetes székévé akarja tenni a választófejedelem; templomai szépek és nagyok, tűz ellen oltalmazó intézete különös. Augsburg fogy erejére nézve (...). Stuttgarton ami szép és hasznos volt elmúlt; mert sem a képművészet akadémiaja, sem a kadétok nevelőháza nincs már fenn. Szép itt a természet és bő termékenységű. Ludwigsburg mindazáltal pompás, cifra hercegi vár, a város pedig sorba épült és felséges tisztaságú. – Heidelbergi univerzitást a kamerális tudományok iskolája tette előttem emlékezetessé, és a várat pedig nem a nagy hordó, hanem a pompás régi épület maradványai, melyeknek oldalán még Ottó magyar király a császárok rendjében magyar köntösben kőből ki van faragva. Mannheimot kesergik szüzei; mert régi Jeruzsálemként ledöntettek bástyái, azt nem remélni, hogy kereskedőváros legyen idővel, mert Frankfurt szomszédságában van; mindazáltal a Franciaországból jövő portékákat arra lehetne hozzánk igazítani. Frankfurtot kereskedése, kivált apró készítményekkel, brüsszeli csipkével s más francia művekkel elég híressé teszi. Itt Tondert azt az elmés és szerencsés neuwidi újságíró láttuk. Kasseln (...), az új piac és város, a fejedelemtől méltóságos Wilhelmshöhe nevű hegyen lévő épületei, kertje, s mesterséges vízesései egészen elragadják az embert. – Göttingában csak tudós férfiak vannak (...). Wolfenbüttelben Mátyás bibliotékájából hét kéziratot láttam. Leginkább gyönyörködtem. (...) Breslauig kedvetlen volt utam, itt a kereskedés virágzása egészen felemelte lelkemet. Brünnek jöttünk vissza. (...)

Ha régi írásbeli gyűjteményeit nekem adná az úr, pénzen is megváltanám. Szedjen ennél több historikumokat. Vagyok igaz szolgája.

Pest, 1803. december 26.

Kultsár

¹ MTAK, Kézirattár: Magyar Irodalmi Levelek 4-r. 138. sz.

Az Európa atlaszáról²

A hazánkbeli első nevelésnek segedelmei között alig van érezhetőbb fogyatkozás, mint az, hogy alkalmas mappáink nincsenek. Ezt a korosabbak is gyakran tapasztalják, midőn más nemzetek históriáját, vagy statisztikáját tanulják; mert közönségesen félig deák, német, francia mappákkal kell vesződniük. (...) Ennek elkerülésére legalkalmasabbnak tartottam, hogy az országok, városok, és folyók neve, ha már szokásban vannak a nemzeti nyelvben, úgy tétessenek ki a mappán; ha nincsenek, azon nemzetnek tulajdon hangjával tétessenek ki, de magyar ortográfia szerint, melynek földje előadatik. Különben a közönséges nevezetek, mint pl. ország, tenger, hegy, tartomány (...) egyedül magyar nyelven.

Ily feltétellel kezdtem én újságot olvasóim kedvéért Európa atlaszának kiadásához, melynek első táblája Nápoly és Szicília királyságokat adja elő. (...) Remélem, hogy az is nemzetünk díszére fog szolgálni, hogy ezen első tábla csinosan és tisztán van kimetszve, és mind velin papirosra nyomtatva. Azért, ha igyekezetem kedvet talál, hazánk tehetősebb fiai segedelmeikkel eszközölhetik, hogy két-három esztendő alatt az egész atlasz elkészüljön. Amire én nemzetünk becsületéért egész tehetségemet feláldozom. Ma tehát újságjaim mellett küldöm Nápoly és Szicília mappáját különös toldalékul.

² Hazai és Külföldi Tudósítások, 1821. I. 393-394. old.